

สถานการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

อริราช คำภูเวียง

เพ็ญณี แนนร่อ*

บทคัดย่อ

การศึกษาโดยครอบครัว (Home school) เป็นการศึกษาทางเลือก (alternative education) รูปแบบหนึ่ง ที่ไม่ยึดติดว่าการศึกษาหรือการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เฉพาะได้แต่ในโรงเรียนโดยถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันสำคัญที่สุดในการวางรากฐานชีวิตให้กับมนุษย์ การศึกษาโดยครอบครัวจึงถูกนำมาใช้ในหลายประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาความล้มเหลวของการศึกษาที่ไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังของพ่อแม่ผู้ปกครองและความต้องการของผู้เรียน งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาถึงสถานการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว วิเคราะห์รูปแบบในกระบวนการจัดการศึกษา และศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคของการจัดการศึกษา งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นจังหวัดขอนแก่นและรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก ผลจากการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยผลการเรียนของนักเรียนทุกระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ยผลการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนของรัฐและผลการทดสอบมีค่าอยู่ในระดับเดียวกับนักเรียนในโรงเรียนเอกชน ผู้เรียนได้ศึกษาในสิ่งที่ตนมีความถนัดอย่างแท้จริง เป็นการยืนยันว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถสร้างความมั่นใจในด้านคุณภาพของการศึกษาและความสามารถของผู้ปกครองที่จะจัดการการศึกษาด้วยตนเองให้กับบุตรได้ ซึ่งเกิดจากความต้องการสิ่งที่ดีที่สุดให้กับบุตรและมีการวางแผนการจัดการอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ปัญหาอุปสรรค

* หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

The situation of education Homeschooling

Abstract

Homeschooling is a form of alternative education that does not rely on what regular education in school. As we know that family is considered as the most important institution in laying all foundation for human being, for homeschooling principles, parents play the important role in the education of the child by providing the effective and efficient education for the children according to how they personally want in term of quality, time period and the needs of the individual child. Homeschooling is used in many countries to solve the failure of education systems that cannot meet the expectations of parents and the needs of learners. This research therefore focuses on the situation of educational homeschool. Analyze patterns in the educational management process And study the problems and obstacles of educational management. This research is survey research. With the target of becoming a Khon Kaen province and collecting data from 20 key informants providing education through in-depth surveys and interviews. And the results of the study show that the average grades of homeschooling students at all levels are higher than the average grades of students in public schools and the test results are as high as students in private schools. Students are able to study what they truly want and how they truly need. It is a confirmation that homeschooling is an option that can ensure the quality of education by the skills of parents to manage effective and efficient education for their children which is caused by the need for the best for the child.

Keywords : Homeschooling , Model of education Homeschooling , Issue Obstacles

บทนำ

ปัญหาของประเทศไทยที่กำลังเผชิญกับปัญหาภาวะวิกฤติของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างรุนแรงในลักษณะที่ถดถอย จำนวนเวลาการเรียนที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ แต่ผลการเรียน สถิติการสอบแข่งขันกลับลดน้อยลงส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องทุกคนทั้งทางจากภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงศึกษาธิการ พนักงานเจ้าหน้าที่ โรงเรียน คุณครู และภาคเอกชนพ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และที่สำคัญคือตัวเด็กที่อยู่ในระบบการศึกษา ทั้งที่ประเทศมีการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีนโยบายด้านการศึกษาและการจัดสรรด้านงบประมาณเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ แต่ปัญหาของสาเหตุนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากความอ่อนแอของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสถาบันครอบครัวไม่เห็นความสำคัญของปัญหาคิดว่า เป็นหน้าที่ของโรงเรียน โรงเรียนทำตามหน้าที่ที่ได้รับคำสั่งมาโดยไม่ใส่ใจความต้องการของการของผู้เรียน ผู้เรียนเรียนโดยไม่รู้ว่าจะเรียนไปเพื่ออะไร เพราะอะไร ความต้องการของตัวเองจริง ๆ คืออะไร จึงเรียกกันว่าการศึกษาภาคบังคับนั่นเอง และหากจะมองให้ลึกเข้าไปถึงปัญหาของการศึกษานั้นคงเพราะสังคมไทยในอดีตมีความคิดความเชื่อที่ต้องการให้บุตรหลานมีความรู้ความสามารถมีชื่อเสียงในสังคมและหลังจากการปฏิรูปการศึกษาและเปลี่ยนระบอบการปกครอง ในรัชกาลที่ 5 ประชาชนได้มีการเข้าถึงการศึกษาอย่างถ้วนหน้า แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปความคิดความเชื่อของประชาชนยังอยู่ที่เดิม ทำให้การศึกษาหรือการพัฒนาต่าง ๆ ไม่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผู้ปกครองยังต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษามีชื่อเสียงในสังคม โดยไม่ดูความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมทั้งในยุคอุตสาหกรรมที่ผ่านมาและยุคเทคโนโลยีที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันทำให้ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็ว ไม่เข้าใจถึงการศึกษาที่แท้จริงคืออะไรคิดว่าการศึกษาที่มีอยู่เฉพาะในโรงเรียน ไม่เข้าใจความต้องการหรือความสามารถที่แท้จริงของบุตรหลาน เป็นการปิดกั้นตีกรอบทั้งด้านความคิดความสามารถ ซึ่งไม่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์โลกปัจจุบันที่พัฒนาไปไกลเกินความสามารถของคนไทยมากแล้ว (ทองโพธิ์ สลาวารินทร์, 2543)

การศึกษาที่ผ่านมาได้สร้างความทุกข์และถือเป็นวิกฤตทางปัญญาที่บั่นทอนความเข้มแข็งของสังคมในหลาย ๆ ด้าน เพราะเด็กที่จะเติบโตเป็นทุนทางสังคมของชาติเมื่อได้รับการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดจากการขาดแคลนโรงเรียนดี ๆ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเดือนร้อนในการวิ่งหาสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือ มีมาตรฐาน มีผลการศึกษาโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ที่สูง สามารถนำพาให้เด็กได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ในอัตราที่สูง ซึ่งก็ไม่พ้นเรื่องการใช้จ่ายที่เป็นจำนวนมาก ระบบการศึกษาในโรงเรียนเป็นการศึกษาที่ล่อหลอมนการเรียนการสอนที่อยู่ในกรอบของหลักสูตรที่มาจากส่วนกลาง ซึ่งไม่ตอบสนองต่อความแตกต่างที่หลากหลายของเด็กแต่ละคน เป็นการเรียนแบบท่องจำ ไม่ใช่เหตุผลในการประกอบการสอน เน้นการแข่งขันและบ่มเพาะความเห็นแก่ตัวมากกว่าความเมตตาอาทร กดดันกันให้แย่งชิงขึ้นสู่อยอดหอคอยที่มีที่ว่างเพียงน้อยนิด แล้วเกิดผู้แพ้มากมายที่ค่อย ๆ หมดศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในตัวเองลงไปทีละนิด ไม่มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตหลาย ๆ ด้าน สภาพการเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตัวเอง หมายถึงว่าต้องคอยมีผู้บอกชี้ทาง สนใจในสิ่งที่ครูมอบให้เท่านั้น ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ไม่เกิดกระบวนการพัฒนาความคิดต่อยอด รวมถึงความเชื่อและการระบบการเรียนแบบผิด ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนคณิต วิทยาศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวิชาหลักในการวัดผลว่าเด็กคนไหนเก่งคนไหนอ่อนโดยการจัดลำดับที่ในชั้นเรียน เกิดเป็นการแบ่งแยกและสร้างปมให้กับเด็กว่าตัวเองไม่เก่ง ระบบโรงเรียนนั้นจึงเปรียบเสมือนสนามแข่งขันให้กับเด็กตั้งแต่ยังเล็กเป็นการคัดคนโดยระบบ ไม่ใช่เด็กที่เป็นผู้เลือก การศึกษาในระบบโรงเรียนไม่เพียงแต่เกิดปัญหาด้านคุณภาพของผู้เรียน แต่ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีก เช่น การลงโทษของครูที่รุนแรงต่อทั้งร่างกายและจิตใจ ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ การแบ่งพรรคพวกในกลุ่มเด็กด้วยกันเอง ปัญหายาเสพติด ฯลฯ ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวจึงทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของปัญหาจึงหาทางออกให้กับการศึกษาของบุตรหลาน (ยุทธชัย เฉลิมชัย, 2543)

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นรูปแบบใหม่ของระบบศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย จากค่าเฉลี่ยผลการเรียนของนักเรียนทุกระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ยผลการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนของรัฐและผลการทดสอบมีค่าอยู่ในระดับเดียวกับนักเรียนในโรงเรียนเอกชน เป็นการยืนยันว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถสร้างความมั่นใจใน ด้านคุณภาพของการศึกษาและเป็นการยืนยันว่าผู้ปกครองทุกคนสามารถจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง โดย

หัวใจของความสำเร็จอยู่ที่พ่อแม่ ถ้าหากมีความตั้งใจจริง(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2542 : 45) มีความมุ่งมั่น มีการวางแผนจัดระบบและการหาแหล่งสนับสนุนเป็นปัจจัยสำคัญ(อมรวิเศษ ชนาครทรพม,2543 : 78) รูปแบบและพัฒนาการ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยพบว่าความสำเร็จในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวนั้นครอบครัวจะต้องมีความพร้อมในปัจจัยต่อไปนี้คือด้านความรู้ ฐานะ เวลาที่จะให้กับลูก ความพร้อมของตัวบ้านสถานที่เรียนและความเห็นพ้องต้องกันของคนที่ครอบครัว (ยุทธชัย เฉลิมชัยและอุทัยวรรณ เฉลิมชัย,2543)

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบัน
- 2) เพื่อวิเคราะห์การจัดการศึกษาโดยครอบครัว(Home School)ในรูปแบบต่าง ๆ
- 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

คำสำคัญ

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว หมายถึง การศึกษารูปแบบหนึ่งที่ถูกวางแผนขึ้นอย่างตั้งใจโดยเน้นการจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมซึ่งมีพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้กำกับรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม ซึ่งอาจจะเป็นผู้สอนโดยตรงหรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษารูปแบบนี้ขึ้นก็ได้ เช่น การพาลูกออกไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนหรือสังคม การมีข้อตกลงในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน การนำผู้มีความรู้ความสามารถ ผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้แก่ลูกโดยตรงหรืออาจจะรวมกลุ่มครอบครัวจัดการเรียนการสอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่บ้านหรือสภาพการณ์แบบครอบครัว

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หมายถึง รูปแบบการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่เป็นทางเลือกให้กับพ่อแม่ผู้ปกครองได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลาน ซึ่งประเทศแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ การจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน การดำเนินการเองทั้งหมดโดยครอบครัวเดียว การดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่าย และการดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบรวมศูนย์การจัดการ (ยุทธชัย เฉลิมชัย, 2543)

ปัญหาอุปสรรค หมายถึง ข้อขัดข้อง ข้อสงสัยหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องคิดว่าเป็นอุปสรรคไม่ราบรื่นในการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสถานการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบัน วิเคราะห์การจัดการศึกษาโดยครอบครัว(Home School)ในรูปแบบต่าง ๆ โดยได้แก่ 1. การจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน 2. การดำเนินการเองทั้งหมดโดยครอบครัวเดียว 3. การดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่าย 4. การดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบรวมศูนย์การจัดการ รวมทั้งการศึกษาปัญหาอุปสรรคของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จากงานเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างพ่อแม่ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในระดับประถมศึกษา 20 ครอบครัวซึ่งอยู่ในซึ่งอยู่ในขอนแก่นทั้งหมด

ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562

กรอบแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ โดยครอบครัว

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้เริ่มต้นขึ้นช่วงปลายทศวรรษ 1970 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาในยุคที่ประชาชนมีความตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมมีการวิพากษ์วิจารณ์ต่อระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ในขณะนั้นว่ามีความล้มเหลวในระบบโรงเรียนที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหลักสูตรที่ภาคจัดการให้ วิธีการสอนของครู ความปลอดภัยของเด็ก ความยุติธรรมในสังคม เสรีภาพทางศาสนาและศีลธรรมจรรยา และในช่วงต้นทศวรรษ 1980 ได้เกิดภาวะวิกฤตทางการศึกษาที่ก่อให้เกิดกระแสความต้องการของประชาชนต่อการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาขึ้น มีการเขียนหนังสือที่ชี้ถึงภาวะวิกฤตทางการศึกษา เช่น A Nation At Risk ออกมาสู่สาธารณะชน ทำให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการศึกษามากขึ้น จากปัญหาดังกล่าวนี้นี้จึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวหมดศรัทธาต่อการจัดการศึกษาของรัฐ หันไปพึ่งการศึกษาทางเลือกในลักษณะการศึกษาโดยครอบครัวมากขึ้น (Mary and Glenn, 1998)

การศึกษาโดยครอบครัวหมายถึง แนวทางการศึกษาที่พ่อแม่ไม่ได้ใช้อำนาจในการกำหนดการเรียนและการศึกษาของลูก แต่พ่อแม่จะมีส่วนร่วมกับลูกและช่วยเหลือลูกในสิ่งที่เขาสนใจ ปล่อยให้ลูกเรียนรู้อย่างอิสระตามความสนใจของตนเอง การศึกษาโดยครอบครัวไม่ได้หมายความว่าเด็กไม่ต้องเรียนหนังสือ แต่หมายความว่าเด็กไม่ต้องเรียนในโรงเรียน หรือเรียนตามระบบที่เคร่งครัดของโรงเรียน John Holt ยังยืนยันด้วยว่าเด็กควรจะได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตมากกว่า และยังสนับสนุนให้พ่อแม่ได้ใช้เวลาอยู่กับลูกให้มาก (John Holt, 2003)

การศึกษาโดยครอบครัว หมายถึง การเรียนการสอนที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างตั้งใจของครอบครัวเพื่อทำการเรียนการสอนให้แก่เด็กซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวโดยเน้นรูปแบบการเรียนส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรม ซึ่งมีการจัดกิจกรรมขึ้นที่บ้านหรือจากสภาพแวดล้อมโดยตรงและมีพ่อแม่เป็นผู้ทำหน้าที่แทนครู (Galen & Pitman, 1991)

Education Review Office (1998: online) ได้ระบุแนวคิดที่พ่อแม่จัดการศึกษาให้บุตรมีดังนี้

1. ความเชื่อหรือแนวคิดของผู้ปกครอง พ่อแม่ต้องการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับพัฒนาการตั้งแต่เริ่มแรกของเด็ก เพื่อสร้างครอบครัวให้มีความผูกพันและมั่นคงภายในครอบครัว รวมทั้งความเชื่อทางศาสนา

2. พ่อแม่ให้ให้ความสนใจกับความสุขและความทุกข์ของลูก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้สึกเหล่านี้ ได้แก่ แรงกดดันจากเพื่อนหรือครูที่โรงเรียน ปัญหาการขาดเรียนบ่อย ๆ เนื่องจากความเจ็บป่วยด้านสุขภาพทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมภายในโรงเรียน ความทุกข์จากปัญหาการเรียน ปัญหาด้านการใช้ภาษา เด็กแสดงออกมาไม่ยอมรับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน รวมไปถึงจนถึงพ่อแม่มีความกังวลว่าเด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเองเมื่ออยู่ในโรงเรียน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว เช่น การย้ายถิ่นฐานของพ่อแม่ที่ทำให้เด็กต้องย้ายโรงเรียนไปด้วยระยะทางระหว่างบ้านกับโรงเรียนที่ไกลกันทำให้ยากต่อการเดินทาง ความกังวลของพ่อแม่ที่มีต่อคุณภาพของโรงเรียนหรือตัวครูผู้สอน พ่อแม่มีความเชื่อการศึกษาภายในโรงเรียนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้

สรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครุวันนี้มีอยู่หลายปัจจัยซึ่งหลักๆ นั้นขึ้นอยู่กับครอบครัวและปัญหาของการศึกษา โดยปฏิเสธไม่ได้ว่าหากไม่มีครอบครัวการจัดการศึกษาโดยครอบครัวก็คงไม่เกิดและถ้าหากมีครอบครัวแต่ครอบครัวไม่เห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมาจัดการศึกษาโดยครอบครัวเอง ดังนั้นแนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจึงเป็นเพียงจุดเริ่มต้นทางออกของปัญหาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าและศักยภาพต่อไป

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจ (Survey) การสังเกต (Observation) ของผู้วิจัยตามกรอบแบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) จากพ่อแม่ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวให้กับบุตรในรูปแบบต่าง ๆ และการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวเพื่อต้องการศึกษาให้ทราบถึงสถานการณ์ ปัญหาอุปสรรค รูปแบบของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ในรูปแบบต่าง ๆ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นจังหวัดขอนแก่นและรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 ครอบครัว ซึ่งได้จากการติดต่อขอความร่วมมือกับศูนย์การรู้บ้านสวนป่าสุขใจ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยและได้นำเสนอเนื้อหาครอบครัวใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. สถานการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบัน

แนวคิดในการเลือกจัดการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่ปัจจัยสี่ไม่มีความมั่นคงต่อระดับครอบครัว จิตใจที่เป็นสุขย่อมเกิดขึ้นได้ยาก ดังนั้นปัญหาเล็ก ๆ ตั้งแต่ การไม่มีน้ำใจต่อกัน การเอาใจเอาเปรียบเห็นแก่ตัว ไปจนถึงอาชญากรรม จึงมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสังคม ขยายวงกว้างไปเป็นระดับโลก หากเราสามารถบูรณาการ ความต้องการพื้นฐานด้านปัจจัยสี่หรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้โดยเริ่มที่ ระดับครอบครัวสู่ชุมชนนี้ได้จริยธรรมของผู้คนในสังคม ย่อมได้รับการส่งเสริมให้ดีขึ้นไปโดยปริยาย เพราะจริยธรรมและปัจจัยสี่นี้ส่งเสริมกัน เมื่อมนุษย์สามารถพึ่งพาตนเองได้ ความสุขที่แท้จริงย่อมบังเกิด และจะสามารถขยายวงกว้างไปสู่สังคมวงกว้างได้ในที่สุด ครอบครัวได้จัดการศึกษาที่ผ่านมาครอบครัวได้แสวงหาและได้เรียนรู้ไปพร้อมกับลูกทำให้ครอบครัวได้เข้าใจความเป็นจริงจากการได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้อย่างจริงจังว่าสิ่งที่จำเป็นในการเรียนรู้ของคนเรา คือ ความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นแรงขับจากภายในของผู้เรียนแต่ละคนไม่ว่าเรื่องต่าง ๆ จะยากหรือง่าย อยากรู้ก็ตาม หากไม่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนก็จะไม่ตั้งใจไม่ให้ความสำคัญ แต่หากอยู่ในความสนใจผู้เรียนก็จะใฝ่รู้ใฝ่เรียน ทำให้เกิดทักษะกระบวนการคิดและการพัฒนา ทำให้การเรียนที่เกิดจากการบังคับ ไม่ว่าจะจากความหวังดี หรือเพื่อสอบ เป็นไปด้วยความยากลำบาก สูญเสียเวลาไปมาก และเกิดความเครียดทั้งผู้เรียนและผู้สอน ทำให้ไม่เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ดี แต่กลับเป็นการยึดเยียด ความรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าจึงกลายเป็นความอึดอัดใจมากกว่าความสนใจในการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์พัฒนาคุณภาพชีวิต ออกกำลังกาย ทำอาหาร เกษตรกรรม กิจกรรมเรียนรู้หน้าที่สนใจ ฟังธรรม ฟังนิทานภาษาอังกฤษ อ่านหนังสือ ค้นหาข้อมูลที่น่าสนใจทางอินเทอร์เน็ต ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน เล่นเปียโน เรียน ภาษาอังกฤษ ดนตรี ศิลปะ ทำความสะอาดบ้าน ล้าง หิ้งน้ำ ดูดฝุ่น กวาด เช็ด ถู ชัก พับ รีด เสื้อผ้า ล้างรถ ทักษะศึกษา เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ สถานที่น่าสนใจ เรียนรู้อาชีพต่างๆ ในสังคม ท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ จัดทำบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการท่องเที่ยว กิจกรรมกลุ่มการเรียนรู้พัฒนาทักษะพิเศษ สนทนาภาษาต่างประเทศกับชาวต่างชาติ

กิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์พัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ ร่วมกับสังคมร่วมจัดค่ายนอกศูนย์การเรียนฯ ค่ายอบรมวัดเวฬุวัน ค่ายอบรมสุขภาพฟุ้งตน ค่ายความรู้คุณธรรม การฝึกสติ เข้าค่ายลูกเสือร่วมกับโรงเรียน เข้าอบรมคอร์ส จิตอาสา กิจกรรมที่ครอบครัวและผู้เรียน สืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานเผยแพร่ต่อสาธารณชน สนทนา เล่าเรื่อง อธิบาย แสดงความเห็น สิ่งที่อยู่ในความสนใจ และให้เหตุผลประกอบอย่างสร้างสรรค์ ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาแสวงหาความรู้ และเปิดโลกทัศน์ของตนต่อสังคมโลก หรือเป็นเครื่องมือพื้นฐาน ในการศึกษาต่อ รู้ เข้าใจ เรื่องคณิตศาสตร์ สมการ ใช้วิธีการทางสถิติ และความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นในการคาดการณ์อย่างสมเหตุสมผลประกอบการตัดสินใจ สามารถใช้ความรู้ทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ใช้ภาษา และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในการสื่อสาร สื่อความหมาย นำเสนอได้อย่างถูกต้อง เชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ มีทักษะ

การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เข้าใจความรู้ในหมวดวิทยาศาสตร์ รู้ถึงส่วนผสม สสารต่างๆ สถานะของสาร รู้จักกับธาตุพื้นฐาน การโคจรของดาว การมีอยู่ของแรงโน้มถ่วง เป็นต้น

การประเมินผลครอบครัวร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประเมินผลแสดงผลคุณภาพผู้เรียนรายปีในการตัดสินใจ การจบระดับการศึกษาด้วยวิธีการประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยส่งผลการประเมินให้กับสำนักงานเขตพื้นที่อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และจัดทำสรุปผลการเรียนรู้รายปีเพื่อแสดงผลการพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ และเพื่อพัฒนาศักยภาพตามความถนัดและความสนใจที่สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาของครอบครัวโดยประเมินจากหลักฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน จากหลักฐานร่องรอยการเรียนรู้ของผู้เรียน บันทึกผลงาน จากภาพถ่าย ภาพวาด ไดอารี่ คลิปวิดีโอ การสัมภาษณ์พูดคุยถึงแนวความคิด การพัฒนา การนำไปใช้ และหลักฐานการเรียนรู้อื่นๆ ของผู้เรียน พฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อครอบครัวและสังคมรอบข้าง ผลพัฒนาการทางนามธรรม สามารถประเมินได้จาก การสังเกต พูดคุย ดูแนวความคิด และจิตใจที่แสดงออก ทางพฤติกรรมที่แสดงถึงการเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม (สิ่งที่เกิดขึ้นที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียน) ซึ่งสำหรับการวัดและประเมินผลในระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อให้เป็นกระบวนการที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับครอบครัวตามหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางครอบครัวโดยเลือกใช้การประเมินผลโดยใช้ เกณฑ์การผ่าน/ไม่ผ่าน เพื่อไม่เป็นการตีตราผู้เรียนจากการประเมินผลที่ไม่ตรงกับศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน และเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไปสำหรับการเชื่อมต่อการศึกษาระบบ เพราะหาก กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นคนละแบบแต่ใช้การวัดและประเมินผลแบบเดียวกันโดยใช้การประเมินผลในรูปแบบ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ อาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดและยึดถือเป็นมาตรฐานเดียวกันได้

2. การวิเคราะห์การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ในรูปแบบต่าง ๆ

2.1. การจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน โดยโรงเรียนยังคงเป็นแหล่งจัดการเรียนรู้หลักอยู่ จัดการสอนในเชิงวิชาการเป็นหลัก เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ ส่วนครอบครัวจัดการศึกษาในลักษณะการสร้างประสบการณ์ให้กับชีวิตของเด็ก เน้นการทำกิจกรรมสังคมให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต ซึ่งเวลาในการเรียนที่โรงเรียนกับบ้าน 3 - 4 วัน แตกต่างกันไปแต่ละความตกลงของครอบครัวกับโรงเรียน โดยอยู่ในความดูแลสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ

2.2. การดำเนินการเองทั้งหมดโดยครอบครัวเดี่ยว ซึ่งจากการศึกษาในสังคมไทยพบรูปแบบการดำเนินการในลักษณะนี้มากที่สุด ในการดำเนินการมีความเป็นปัจเจกค่อนข้างสูง ต้องคิดสร้างสรรค์หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนไปตามวิถีทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของสภาพครอบครัวหรือความถนัด ความสนใจของเด็กอย่างแตกต่างหลากหลายกันไป คำว่า “ครอบครัวเดี่ยว” ไม่ได้หมายถึงการโดดเดี่ยวตัวเอง สิ่งสำคัญข้อหนึ่งที่ทุกครอบครัวบ้านเรียนตระหนักคือ ลูกจะต้องมีสังคมกลุ่มเพื่อน ครอบครัวจึงมีความพยายามที่จะเชื่อมโยงเข้าหากัน เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมบ่อยครั้ง ซึ่งจะได้นำไปสู่สังคมกลุ่มเพื่อนและเกิดการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2.3. การดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่าย คือ ครอบครัวบ้านเรียนหลายครอบครัวมีการดำเนินการจัดการศึกษาร่วมกันในบางส่วนอย่างมีความต่อเนื่องจริงจัง แต่ละครอบครัวสมาชิกมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ มีอิสระในการที่จะจัดการศึกษาภายใต้ปรัชญาการศึกษา จุดมุ่งหมายทางการศึกษา และหลักการพื้นฐานที่กลุ่มมีข้อตกลงยึดถือร่วมกันมีการจัดการศึกษาทั้งที่บ้านของแต่ละครอบครัว พร้อมไปกับการจัดการศึกษาร่วมกันของกลุ่มตามที่นัดหมายอย่างมีสัดส่วนเหมาะสมไปตามสภาพการณ์ของแต่ละช่วงเวลา ตามความพร้อมความสนใจหรือตามข้อจำกัดที่แตกต่างกันของแต่ละครอบครัว กล่าวโดยรวมแล้วยังมีลักษณะการกระจายตัวมากกว่าที่จะรวมศูนย์การบริหารจัดการเข้ามาอยู่ในที่เดียว

2.4. การดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบรวมศูนย์การจัดการในที่เดียว คือ ครอบครัวหลายครอบครัวมาจัดการศึกษาให้กับลูกหลานร่วมกันในสถานที่ตั้งแห่งหนึ่งโดยจัดตั้งเป็นโรงเรียนหรือศูนย์การเรียนที่คณะครอบครัวทำหน้าที่เป็นกรรมการสถานศึกษากำกับดูแลทั้งในทางนโยบายและการบริหารจัดการ อาจจดทะเบียนกิจการเป็นองค์กรสาธารณกุศลด้วย

เพื่อให้เป็นสถานศึกษาที่ปลอดภัยต่อการจัดการศึกษา ในการดำเนินงานมีการมอบหมายหรือจ้างคณะทำงานทำหน้าที่บริหารจัดการเพิ่มเติมตัว มีครูที่มีค่าตอบแทนตามความเหมาะสมรับผิดชอบเรื่องการเรียนการสอน พ่อแม่ในกลุ่มบางคนที่มีเงื่อนไขอาจร่วมเป็นครูหรืออยู่ในทีมบริหารด้วย (ยุทธชัย เถลิงชัย, 2548)

3. ปัญหาอุปสรรคของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

- การเริ่มต้นจัดทำแผนและจดทะเบียนการจัดการศึกษาครอบครัวเป็นไปอย่างล่าช้าและยากลำบาก เนื่องจากเป็น การจัดทำแผนในครั้งแรก เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ
- ต้องใช้ความอดทนและการเอาใจใส่เป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องเลี้ยงลูกคนเดียว และทำงานประจำ การแบ่งเวลา จึงเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
- การดูแลใคร่ครวญเวลานั้นเป็นเรื่องที่ยากและทำได้ยาก หากไม่รู้จักการฝึกให้เด็กพึ่งพาและช่วยเหลือตัวเอง ผู้ปกครองก็จะเหนื่อยเกินไปซึ่งเป็นการศึกษาที่ผิดวิธี (ผู้ปกครอง, สัมภาษณ์: 2562)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาดูแลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจาก 20 ครอบครัวกรณีศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีการใช้ หลักสูตรแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น แต่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมที่ของครอบครัวที่เลี้ยงดู และมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและครอบครัว โดยพบว่า ทั้ง 20 ครอบครัวใช้ หลักสูตรแบบบูรณาการเป็นสำคัญประสานกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน รวมถึงแนวคิดความเชื่อ และวิถีชีวิตของครอบครัวที่ไม่สามารถแยกส่วนออกจากกันได้ สอดคล้องกับ ยุทธชัย เถลิงชัย และคณะ (2547) ได้พิจารณาว่า ครอบครัวส่วนใหญ่จะค้นหา และต่อยอดการเรียนรู้ขึ้นมาจากความสนใจหรือตามความถนัดของลูกให้มากที่สุด มีการวางแนวทางหรือหลักสูตรของ ครอบครัวเอาไว้ในหลักใหญ่ ๆ ซึ่งมักใช้หลักสูตรและแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเป็นพื้นฐานในส่วนที่เป็นวิชาหลัก โดยเฉพาะคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ผสมผสานกับหลักสูตรอื่น ๆ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อำพา แก้วกำก (2547) ที่ได้สรุปเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า “ขอบเขตเนื้อหาวิชาไม่ต่างไปจากหลักสูตรปกติข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่กระบวนการเรียน การสอนที่ยืดหยุ่น มีการจัดประสบการณ์เสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มีกิจกรรมนอกบ้านเป็นองค์ประกอบสำคัญ มีการใช้ ประโยชน์จากกิจกรรมเครือข่ายพ่อแม่ Home School”

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ในงานวิจัยผู้วิจัยกล่าวไว้ 3 ส่วน คือ สถานการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การวิเคราะห์การจัดการศึกษาโดยครอบครัวและปัญหาอุปสรรคของการจัดการศึกษา โดยสถานการณ์ในการจัดการศึกษาโดย ครอบครัวนั้นแบ่งออกได้ 3 แบบ ได้แก่ แนวคิดในการเลือกจัดการศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล ซึ่งแนวคิดในการ เลือกจัดการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันเนื่องจากสภาพปัญหาภายในโรงเรียนตั้งแต่การถูกกดขี่หมิ่นเหม่งของเด็ก การ สอนของครูที่ผิดต่อจรรยาบรรณ ปัญหาของตัวเด็กที่อาจไม่มีความพร้อมทางด้านร่างกายหรือจิตใจ และระบบการศึกษาที่ จำกัดตีกรอบความสามารถของเด็ก จนรวมไปถึงสภาพปัญหาสังคมภายนอกที่เกิดความวุ่นวายเป็นภัยต่อสังคม ความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีที่บังคับให้ทุกคนต้องก้าวทันต่อโลกที่ไร้พรมแดน เมื่อหลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไปพ่อแม่จึงต้องการหาทางออก ให้กับปัญหาเหล่านี้โดยคิดจากพื้นฐานและเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของมนุษย์ คือ การศึกษา ครอบครัวจึงได้แสวงหาการจัดการ ศึกษาที่ดีว่าดีที่สุดสำหรับลูก เป็นการศึกษาที่มีแรงขับเคลื่อนจากภายในของผู้เรียนซึ่งแต่ละคนจะแตกต่างกันไปตามความสนใจ ของผู้เรียน ผู้เรียนก็จะให้ความสำคัญกับการเรียน ทำให้เกิดทักษะกระบวนการคิดและการพัฒนาอย่างรวดเร็วและเป็นไปโดย มีประสิทธิภาพ และในส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ครอบครัวทั้งหมดจะดำเนินการแบบกลุ่มสาระร่วมกับกลุ่มประสบการณ์ เพียง ต่างกันที่ วิธีการสัดส่วนในการจัดการศึกษาและวิธีการประเมินของแต่ละครอบครัว ซึ่งจะต่างกันในระยะเพียงเล็กน้อย เท่านั้น โดยครอบครัวที่ใช้วิธีการจัดประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย และมีความคล้ายคลึงกันในการปฏิบัติอยู่หลายส่วน อาจมี

การพลิกแพลงแตกต่างกันตามธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) อธิบายไว้ว่า “บางครอบครัวต้องการให้มีความยืดหยุ่นในการจัดทำแผน โดยสามารถนำเอาวิถีชีวิต หลักศาสนา หรือความต้องการของครอบครัวมาเป็นกรอบในการจัดทำแผนที่มีลักษณะเป็นภาพรวม มากกว่า 8 กลุ่มสาระ” เช่นเดียวกันกับ ประยูร เทพนวล และ สิริลักษณ์ ทองพูน (2557) ที่กล่าวถึง สมรรถนะการเรียนรู้ของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีคุณลักษณะ สอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียน การสอนของพ่อแม่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ดังที่อธิบายไว้ว่า “การจะทำให้ได้ต้องเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้สังเกต ได้เลือกสาระความรู้ที่ต้องการด้วยตัวเอง เพราะเมื่อมีความอยากรู้อยากเห็นและมีความรู้ที่ครอบคลุมความสนใจของเขาแล้วจะช่วยส่งเสริมให้เขาเรียนรู้ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดและต่อยอดไปสู่ภูมิปัญญาและวิสัยทัศน์ของตัวเองได้” ประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ ทุกกระบวนการมีความยืดหยุ่นและวางแผนร่วมกันผ่านกระบวนการพูดคุยในครอบครัว ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มจัดการศึกษาจนปัจจุบัน อาจเนื่องจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวนั้นไม่มีรูปแบบเฉพาะที่ตายตัว ทั้งนี้สำหรับกรณีศึกษาที่ผู้เรียนอยู่ในการศึกษาระดับประถม ซึ่งมีอายุน้อยและยังขาดประสบการณ์ ผู้ปกครองจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างยิ่งในการเลือกหลักสูตรพิจารณาวิธีการจัดการเรียนการสอน

ประเด็นสุดท้าย คือ วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งมีพื้นฐานมาจากการประเมินตามสภาพจริง ที่รวบรวมข้อมูลจากสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง รวมถึงกระบวนการและผลงาน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประเมินผลแสดงผลคุณภาพผู้เรียนรายปีในการตัดสินการจบระดับการศึกษาด้วยวิธีการประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และจัดทำสรุปผลการเรียนรู้รายปีเพื่อแสดงพัฒนาการของการเรียนรู้และเพื่อพัฒนาศักยภาพตามความถนัดและความสนใจที่สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาของครอบครัวโดยประเมินจากหลักฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ทั้งคอยสังเกต สอบถามและแนะนำผู้เรียนอยู่เสมอทั้งในเรื่องการเรียนและการดำรงชีวิต ครอบครัวและผู้ประเมินภายนอกประเมินผลจากเอกสารร่องรอยตามสภาพจริงของผู้เรียนโดยตรง สอดคล้องตามแนวคิด ปรัชญาการศึกษาของครอบครัวและประสบการณ์การเรียนรู้ของครอบครัวที่ทำไปแล้ว งานวิจัยของ นุชสิริ โคนหล่อ (2545) ได้สรุปข้อเสนอแนะไว้ว่าผู้ประเมินจะต้องมีความเข้าใจบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และวิธีการประเมินควรใช้วิธีการหลากหลายตามปรัชญา ความเชื่อของแต่ละครอบครัวครอบครัวมีส่วนร่วมในการประเมินผลของผู้เรียนในทุกขั้นตอน ทั้งให้ความสำคัญต่อการประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างรอบด้าน เช่นเดียวกับงานวิจัยของยุทธชัย เฉลิมชัย และคณะ(2547) ได้กล่าวไว้ว่า ในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก ครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่จะใช้การสังเกตและบันทึกพัฒนาการ ดูจากผลงาน/โครงการ จากการเรียนรู้ที่เด็กทำขึ้น มีการใช้แบบทดสอบหรือแบบฝึกหัดบ้างตามความเหมาะสมตามหลักการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง มีความต่อเนื่องเห็นพัฒนาการของตัวเด็กมากกว่าดูเพียงชิ้นงานหรือผลการทดสอบ และคำนึงถึงความแตกต่างในตัวเด็กแต่ละคน นำไปสู่การส่งเสริมสนับสนุนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนมีอายุน้อย ผู้ปกครองยังมีบทบาทค่อนข้างมากทั้งในการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหารูปแบบการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง ควบคู่กับการพุ่มพักความรักการเรียนรู้ให้เติบโตขึ้น เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งถือเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรให้การประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปอย่างแพร่หลาย ทั้งในบทบาทของครอบครัว กระบวนการเรียนการสอน รูปแบบการจัดการศึกษาที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจถูกต้อง และเปิดโอกาสให้กับพ่อแม่ที่ต้องการอยากให้การศึกษาลูกเลือกนี้กับบุตร มีความมั่นใจว่าการจัดการศึกษานี้จะเป็นไปอย่างราบรื่น และอย่างยิ่งโดยเฉพาะควรจัดสรรให้มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่มีความรู้ความเข้าใจและสื่อสารแนะนำให้กับพ่อแม่ที่เข้ามาติดต่อขอจดทะเบียนการศึกษาและให้คำปรึกษาได้ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาระบบการศึกษาไทยในอนาคต

2. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเปิดศูนย์การเรียนรู้ Home School เพิ่มขึ้น เพื่อให้เข้าถึงง่ายและสะดวกแก่ครอบครัวที่จัดการศึกษา ออกกฎหมายที่เอื้อต่อการส่งเสริมการศึกษา เช่น การให้อุปกรณ์สนับสนุนการเรียน สื่อการสอน ชุดยูนิฟอร์ม เช่นเดียวกับการศึกษาอื่นๆ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบกับการพูดคุยและการสังเกต แม้ผู้ศึกษาจะรวบรวมข้อมูลตามกรอบเครื่องมือและทำการบันทึกเสียงร่วมด้วยอยู่แล้ว แต่ก็อาจยังมีความคิดและการแสดงความคิดเห็นของผู้วิจัยรวมอยู่ด้วยเล็กน้อย เพื่อลดความคาดเคลื่อนของข้อมูลการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษากันเป็นคู่หรือหมู่คณะ

2. งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มเป้าหมายที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว จึงอาจจะทำให้เห็นข้อมูลเพียงด้านเดียว ยังไม่เห็นมุมมองของครอบครัวทั่วไป บุคคลภายนอกหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หากมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึงความคิดเห็นของครอบครัวทั่วไป บุคคลภายนอกและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เพื่อให้มุมมองของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2547). **กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

ฐานโดยครอบครัว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์.(2547).**การวิเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวใน ประเทศไทย**.

วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

จันทิมา ทรุแมน. (2543). “หลักสูตรโฮมสคูล”. **วารสารวิชาการ**. ปีที่3 ฉบับที่2 (ก.พ.) : 6-10.

เจือจันทร์ จงสถิตย์อยู่. “การเรียนที่บ้าน Home school อีกทางเลือกหนึ่งของการจัดการศึกษา.” **สถาน ปฏิรูป**. ปีที่ 1 ฉบับที่ 3, 2541.

ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์, บังอร เสรีรัตน์. (2543). **รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ที่บ้านโดยพ่อแม่ร่วมกับ โรงเรียน (Home school)**. สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (อัดสำเนา).

โชติช่วง ชูตินธร. (2531). “การศึกษา : กลับไปหาบ้าน”. **วารสารครุศาสตร์**. ปีที่17 ฉบับที่3 (เม.ย.-มิ.ย.) : 134-153.

ประเวศ วะสี. **ปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญา: ทางรอดจากหายนะ**. กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์, 2541.

พร พนธูไอสถ. **การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทยตามแนวคิดวอลดอร์ฟ**. กรุงเทพมหานคร : หจก.

ภาพพิมพ์ , 2543.

ยุทธชัย เฉลิมชัย. **รูปแบบและพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย**. รายงานการวิจัย,

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร : บจก. พิมพ์ดี, 2543.

ยุทธชัย เฉลิมชัย. (5244). “ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ศปศค.) อีกก้าวหนึ่งของ โฮมสคูลไทย”.

สถานแสงอรุณ. ฉบับที่25 (ม.ค.-ก.พ.) : 49-51.

รติรัตน์ นิมิตรบรรณสาร. (2524). “กลุ่มบ้านเรียนปัญญากร ก้าวแรกของการศึกษาโดยครอบครัว”.

สถานปฏิรูป. ปีที่2 ฉบับที่19 (ต.ค.) : 42

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ. (2548). **การศึกษาทางเลือก : โลกแห่งการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.**

กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินทติ้งกราฟฟิค จำกัด, 2542.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). **รายงานการวิจัย สภาพการณ์และฐานข้อมูลการจัดการศึกษา โดยครอบครัวในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี

อมรวิชัย นาคธรรมพ. **การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home school)**. รายงานการวิจัย,

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป

จำกัด, 2543.

Galen, Van J. and Pitman, M. A. **Home School; Political, Historical, and Pedagogical Perspectives**. 1998.

Harvey, E.K. **High hope: A qualitative study of family values guiding 'home schooling Education in the multi-ethnic environment of Hawaii**. Doctoral Dissertation. The University Of Hawaii, 1999.

Holinga, K.R. **The cycle of transformation in home school families over time**. Doctoral Dissertation. The Ohio State University, 1999

Humphrey, E.H. **Why parents choose to home school their children: A qualitative perspective of home school support groups**. Doctoral Dissertation. St. Louis University, 1998.

Johnson, H. (2009). **Quaker Schools in England: Offering a Vision of an Alternative**

Society. In P. A. Woods and G. J. Woods (Ed.), *Alternative Education for The 21st Century* (pp. 65-82). USA, NY: Palgrave Macmillan.